

Krzysztof Olszak
Akademia Wymiaru Sprawiedliwości
<https://orcid.org/0000-0001-8304-0136>
krzysztof.olszak@aws.edu.pl

Reprezentacja wspólnika przez pełnomocnika podczas zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy użyciu środków komunikacji elektronicznej

Representation of a shareholder by a proxy at a general meeting of a limited liability company using electronic means of communication.

Streszczenie

Celem artykułu jest omówienie problematyki udziału wspólników spółki z o.o. w zgromadzeniu wspólników przy użyciu środków komunikacji elektronicznej przez pełnomocnika. Temat ten staje się coraz bardziej aktualny wraz z dynamicznym rozwojem technologii oraz rosnącą popularnością zgromadzeń przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej (dalej jako: „ś.k.e.”). Wydaje się jednak, że wciąż w piśmiennictwie nie poświęcono dostatecznej uwagi sytuacji, w której wspólnik nie uczestniczy w zgromadzeniu przy wykorzystaniu ś.k.e., ale wyraża wolę, aby przy wykorzystaniu takich środków reprezentował go na zgromadzeniu wspólników pełnomocnik¹, jak również zagadnieniom prawnym, które mogą wynikać w związku z takim rozwiązaniem.

W artykule analizie poddano relewantne przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych² (dalej jako: „k.s.h.”),

¹ Taka wola wspólnika może wynikać z tych samych przyczyn, z których pełnomocnik fizycznie obecny na zgromadzeniu wspólników reprezentuje wspólnika. Brak z perspektywy aksjologicznej i prakseologicznej powodu, dla którego w XXI wieku ustawodawca powinien uniemożliwiać pełnomocnikowi zdalne reprezentowanie wspólnika w zgromadzeniu wspólników.

² Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 18.

a także wskazano na potencjalne zagrożenia, które mogą powstać na tle tytułowej kwestii. Przedstawiono również propozycje zmian legislacyjnych, które mogą przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa oraz efektywności funkcjonowania zgromadzeń przy wykorzystaniu ś.k.e. w spółkach z o.o.

Słowa kluczowe: zgromadzenie wspólników, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, wspólnik, pełnomocnik, środki komunikacji elektronicznej

Abstract

The purpose of this article is to discuss the issue of the participation of limited liability company shareholders in shareholders' meetings via electronic communication means through a proxy. This topic is becoming increasingly relevant with the dynamic development of technology and the growing popularity of meetings conducted using electronic communication methods. However, it seems that the literature has not yet devoted sufficient attention to situations where a shareholder does not personally participate in the meeting via electronic communication but expresses the intention to be represented at the shareholders' meeting by a proxy using such means, as well as the legal issues that may arise from this arrangement.

The article analyzes the relevant provisions of the Commercial Partnerships and Companies Code (k.s.h.) and highlights potential risks related to the topic. It also presents legislative proposals aimed at enhancing the security and efficiency of shareholders' meetings conducted using electronic communication in limited liability companies.

Keywords: general meeting, limited liability company, shareholder, proxy, electronic communication means

Wprowadzenie

Wykorzystanie nowoczesnych technologii w obszarze prawa handlowego, w tym szczególnie w funkcjonowaniu spółek kapitałowych, nabiera coraz większego znaczenia. Zmiany w otoczeniu prawnym i technologicznym stwarzają potrzebę przystosowania regulacji prawnych do nowych realiów i zapewnienia skutecznych mechanizmów uczestnictwa w zgromadzeniach wspólników przy użyciu środków komunikacji elektronicznej.

W artykule skoncentrowano się na analizie kwestii udziału wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.) poprzez pełnomocnika w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu tych środków, a także na szczególnych wyzwaniach z tym związanych.

1. Stan prawny – przepisy Kodeksu spółek handlowych

Zgodnie z art. 234¹ k.s.h. udział w zgromadzeniu wspólników można wziąć także przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. O udziale w zgromadzeniu wspólników w taki sposób postanawia zwołujący to zgromadzenie. Udział w takim zgromadzeniu wspólników obejmuje w szczególności: dwustronną komunikację w czasie rzeczywistym wszystkich osób uczestniczących w zgromadzeniu wspólników, w ramach której mogą one wypowiadać się w toku obrad zgromadzenia wspólników, przebywając w innym miejscu niż miejsce obrad zgromadzenia wspólników, i wykonywanie osobiście lub przez pełnomocnika prawa głosu przed lub w toku zgromadzenia wspólników³. Rada nadzorcza, zaś w jej braku wspólnicy, określają w formie regulaminu szczegółowe zasady udziału w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, przy czym regulamin ten nie może określać wymogów i ograniczeń, które nie są niezbędne do identyfikacji wspólników i zapewnienia bezpieczeństwa komunikacji elektronicznej. Przyjęcie regulaminu może nastąpić uchwałą wspólników bez odbycia zgromadzenia, jeżeli wspólnicy reprezentujący bezwzględną większość głosów wyrażą na piśmie zgodę na treść tego regulaminu.

Należy przyjąć szeroką wykładnię udziału w zgromadzeniu wspólników tzn., że dotyczyć ona będzie zarówno fizycznego uczestnictwa

³ Tym samym wykonywanie prawa głosu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej zawsze implikuje w sobie konieczność przeprowadzenia posiedzenia zgromadzenia wspólników, co *expressis verbis* wynika z przepisu art. 234¹ § 1 pkt 3 k.s.h., zob. M. Żaba, *Uczestnictwo i głosowanie na zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji na odległość*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, t. LXXII (3), s. 17. W doktrynie stwierdzono, że art. 234¹ § 2 k.s.h. stanowi aktualnie *de facto* definicję legalną udziału w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, który rozumiany jest jako możliwość wspólnika lub akcjonariusza dwustronnej interakcji z pozostałymi osobami uczestniczącymi w obradach organu właścicielskiego oraz dysponowanie przez niego zdolnością do wykonywania przysługującego prawa głosu (osobiście lub przez pełnomocnika), zob. K.M. Szymański *Nowy model udziału w zgromadzeniach właścicielskich spółek kapitałowych przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 10, s. 505.

pełnomocnika w zgromadzeniu wspólników w miejscu jego odbywania, jak i braku takiej fizycznej obecności. W uzasadnieniu do projektu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych wskazano, że przewidziana w art. 234¹ k.s.h. możliwość odbywania elektronicznych zgromadzeń wspólników ma sprzyjać osobistemu uczestnictwu w nich poszczególnych wspólników – nie wyklucza to jednak udziału w zgromadzeniu za pośrednictwem pełnomocnika⁴. W takim przypadku pełnomocnik, który uczestniczy w zgromadzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, może wykonywać takie same (lub prawie takie same) uprawnienia składające się na prawo udziału w zgromadzeniu jak podczas fizycznej obecności w miejscu obrad⁵.

Przepisy art. 234¹ k.s.h. uwzględniają zatem możliwość interakcji w czasie rzeczywistym, w tym komunikację dwustronną i wykonywanie prawa głosu na odległość (tzw. *e-voting*)⁶, jednak pozostawiają swobodę co do decyzji o wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej zwołującemu zgromadzenie, która powinna być podjęta najpóźniej w chwili zwołania zgromadzenia wspólników (por. art. 235 § 1 k.s.h.). Takie ujęcie daje elastyczność, lecz jednocześnie stawia wymagania w zakresie bezpieczeństwa komunikacji i identyfikacji uczestników. Brak bardziej szczegółowej regulacji aspektów techniczno-prawnych wykorzystania środków komunikacji elektronicznej do udziału w zgromadzeniu spółki kapitałowej w ramach Kodeksu spółek handlowych wynika z unikania tzw. nadregulacji, która nie powinna mieć miejsca w ustawie kodeksowej⁷.

W świetle art. 243 § 1 i 2 k.s.h. wspólnicy mogą uczestniczyć w zgromadzeniu wspólników oraz wykonywać prawo głosu przez pełnomocników, jeżeli ustawa lub umowa spółki nie zawierają ograniczeń (w tym względzie). Pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie pod rygorem nieważności, a kopię pełnomocnictwa dołącza się do księgi protokołów. W kontekście art. 243 k.s.h. w odniesieniu do zgromadzeń

⁴ A. Kidyba, *Komentarz do art. 234¹ [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych.*, M. Dumkiewicz, A. Kidyba, LEX/el. 2024, np 1.

⁵ Zob. M. Leśniak, *Udział w zgromadzeniu spółki kapitałowej za pomocą środków komunikacji elektronicznej po zmianach Kodeksu spółek handlowych dokonanych w ramach tzw. tarczy antykryzysowej*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2020, nr 2, s. 22.

⁶ Nie ulega wątpliwości w piśmiennictwie, że udział w zgromadzeniu przy użyciu środków komunikacji elektronicznej ma umożliwić nie tylko przysłuchiwanie się obradom, ale również czynny w nich udział, z wykonywaniem prawa głosu włącznie, zob. T. Szczurowski, *Nowelizacja kodeksu spółek handlowych w dobie COVID-19*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, t. LXXIII (11), s. 50 wraz z cyt. lit.

⁷ Zob. A. Szumański, *Nowa regulacja udziału w zgromadzeniu spółki kapitałowej przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020, nr 5, s. 11.

przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej pojawiają się jednak pytania dotyczące potwierdzania tożsamości pełnomocnika oraz szerokości wykładni pojęcia pełnomocnictwa udzielonego na piśmie. Ponadto, art. 238 § 3 k.s.h. stanowi, że w przypadku, gdy udział w zgromadzeniu wspólników następuje przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, w zawiadomieniu należy dodatkowo zamieścić informacje o sposobie uczestniczenia w tym zgromadzeniu, wypowiedzania się w jego trakcie, wykonywania na nim prawa głosu oraz wniesienia sprzeciwu od podjętej wówczas uchwały bądź uchwał.

Brak ograniczenia przez ustawodawcę miejsca przebywania pełnomocnika uczestniczącego w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej⁸, prowadzi do wniosku, że może on znajdować się w dowolnym miejscu (miejscowości) na terenie dowolnego państwa⁹, i nie będzie to naruszać postanowień k.s.h., dotyczących konieczności odbywania zgromadzeń wspólników na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰.

Ustawodawca nie przewidział przepisów szczególnych dotyczących udziału w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej przez pełnomocnika, co skutkuje niedostosowaniem przepisów k.s.h. do rozwoju technologii¹¹, a co za tym idzie generuje wyzwania. Tym samym *de lege lata* należy poszukiwać takich rozwiązań, które zminimalizują ryzyko kwestionowania ważności reprezentacji wspólnika przez pełnomocnika na zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, jako że wadliwość w tym zakresie może prowadzić m.in. do późniejszego podważania uchwał powziętych na danym zgromadzeniu.

⁸ Por. art. 234 § 1 i 2 k.s.h.

⁹ Jest to rozwiązanie dogodne dla wspólników, którzy chcą udzielić pełnomocnictwa osobom np. zamieszkałym za granicą, a których wiedzę czy doświadczenie wspólnicy cenią. Wpływa to również pozytywnie na kworum wymagane w niektórych sprawach ustawą lub umową spółki.

¹⁰ Por. M. Leśniak, *Udział w zgromadzeniu wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i walnym zgromadzeniu spółki akcyjnej za pomocą środków komunikacji elektronicznej – wybrane aspekty regulacji po nowelizacji z 31.03.2020 r.* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 1, M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak (red.), Warszawa 2020, s. 762.

¹¹ Co oczywiście nie stanowi wyłącznie domeny tego kodeksu, por. R. Olszewski, A. Małolepszy, *Exercise of the Right to Defence in Criminal Proceedings during the COVID-19 Pandemic with Particular Reference to the Relation Between the Accused and the Defence Counsel*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2022, nr 27(2), s. 233.

2. Analiza problemów związanych z udziałem w zgromadzeniu przez pełnomocnika przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej

1. Postanowienie umowy spółki

Możliwość udziału w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej jest zależna od braku negatywnego postanowienia umowy spółki w tym względzie. Jest to rozwiązanie trafne, z uwagi na kompetencje wspólników do danego kształtowania funkcjonowania spółki¹², zgodnie z własnymi preferencjami.

2. Regulamin określający szczegółowe zasady udziału w zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej (art. 234¹ § 3 k.s.h.)

2.1 Ochrona praw wspólnika reprezentowanego przez pełnomocnika w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej

W praktyce, jeśli zarządowi zależy na nieobecności pełnomocnika danego wspólnika na zgromadzeniu, może próbować ograniczyć jego dostęp w procesie identyfikacji i weryfikacji zakresu jego umocowania – regulamin powinien być tak sformułowany, aby zminimalizować ryzyko tego typu nadużyć. Sytuacja taka może wystąpić w dowolnym momencie np. dany pełnomocnik był kilkakrotnie dopuszczany do udziału w zgromadzeniu wspólników, następnie doszło do konfliktu (przykładowo: wspólnika z zarządem), w następstwie którego przy kolejnym zgromadzeniu jego pełnomocnik nie został dopuszczony do udziału z uwagi na (rzekomo) wadliwe pełnomocnictwo, mimo że przed poprzednimi zgromadzeniami pełnomocnictwo było formułowane pod względem formy i treści w taki sam sposób.

Podstawowy sposób zabezpieczenia interesu wspólnika to przekazanie wspólnikowi indywidualnego (nieudostępnionego innym) hasła

¹² Zob. K. Olszak, *Interes spółki akcyjnej i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w prawie polskim oraz hiszpańskim*, Warszawa 2022, s. 49.

dostępu, zapewniającego mu udział w zgromadzeniu wspólników. Jednak dogodniejszym rozwiązaniem jest wygenerowanie odrębnych danych dostępowych dla pełnomocnika, gdyż w razie takiej potrzeby, ułatwia to skuteczne odwołanie pełnomocnictwa w trakcie¹³ zgromadzenia¹⁴ oraz stabilizuje sytuację w przypadku nagłej rezygnacji pełnomocnika¹⁵. Natomiast samo powzięcie wiedzy o danych dostępowych konkretnego wspólnika (np. wskutek wycieku danych) i wykorzystanie ich, aby dołączyć do spotkania on-line (zgromadzenia) nie stanowi dostatecznego dowodu udzielenia pełnomocnictwa – wymogi art. 243 § 2 k.s.h. zdalnie mitygują negatywne następstwa nieuprawnionego uzyskania danych dostępowych, tj. zapobiegają w takiej sytuacji dopuszczeniu do uczestnictwa w zgromadzeniu osoby nieuprawnionej, choć dysponującej danymi dostępowymi, przewidując bezwzględny obowiązek dołączenia kopii pełnomocnictwa do księgi protokołów.

W celu wzmocnienia ochrony interesu wspólnika, zwłaszcza w dużych spółkach z o.o., w których skrupulatna weryfikacja autentyczności pełnomocnictw bywa utrudniona, regulamin powinien przewidywać dopuszczalność zastosowania w razie wątpliwości nieodpłatnych narzędzi informatycznych, takich jak np. formularz Google, który umożliwiałyby wspólnikowi potwierdzenie pełnomocnictwa za pomocą unikalnego kodu PIN (*Personal Identification Number*) przesyłanego indywidualnie na jego telefon.

¹³ W k.s.h. nie określono terminu, w którym należy dokonać odwołania pełnomocnictwa, o którym mowa w art. 243 k.s.h. ani nie wskazano terminu do którego dokonanie odwołania jest skuteczne.

¹⁴ Oczywiście samo odwołanie pełnomocnictwa powinno być odpowiednio udokumentowane np. gdyby wspólnik „wdzwonił się” na spotkanie online (zgromadzenie) i oświadczył, że odwołuje pełnomocnictwo, powinno to być zaznaczone w protokole wraz ze wskazaniem czasu, w którym to nastąpiło, chociażby po to, aby udaremnić podważanie uchwał powziętych przy udziale pełnomocnika przed odwołaniem pełnomocnictwa. Z perspektywy praktycznej najdogodniej, aby połączenie takie nastąpiło nie tylko z fonią, ale i z wizją, aby zapewnić, że osoba odwołująca pełnomocnictwo rzeczywiście jest wspólnikiem, który uprzednio udzielił danego pełnomocnictwa. Platformy (aplikacje) zapewniające dwustronną komunikację w czasie rzeczywistym wszystkich osób uczestniczących w zgromadzeniu wspólników, zazwyczaj pozwalają na dokładne ustalenie czasu poszczególnych zdarzeń, por. T. Jaspers, B. Mądrzycki, Ł. Pisarczyk, *Collective Bargaining in Technology-Based Employment*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2024, nr 29(2), s. 49.

¹⁵ Wspólnik, dysponujący środkami technicznymi do zdalnego połączenia się ze zgromadzeniem, może wówczas połączyć się w oparciu o swoje odrębne, indywidualne dane dostępowe, które to połączenie mogłoby być utrudnione, gdyby rezygnujący niespodziewanie pełnomocnik odmówił przekazania wspólnikowi danych dostępowych, co mogłoby mieć miejsce np. gdy nagła rezygnacja została spowodowana konfliktem lub napięciem emocjonalnym w relacji między pełnomocnikiem a wspólnikiem.

2.2 Reprezentacja przez więcej niż jednego pełnomocnika

W braku odmiennego postanowienia umowy spółki¹⁶, wspólnik może udzielić pełnomocnictwa do reprezentacji go na zgromadzeniu wspólników kilku osobom oraz umocować ich do wspólnego (łąicznego) działania albo w ten sposób, że każdy z nich wykonuje prawa z określonej liczby udziałów [art. 107 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny¹⁷ (dalej jako: k.c.) w zw. z art. 2 k.s.h.].

Weryfikacji wymaga, czy każdy z pełnomocników rzeczywiście reprezentuje udziały wspólnika i czy nie dochodzi do pokrywania się poszczególnych udziałów w treści pełnomocnictw. Gdyby doszło do takiej sytuacji, np. wskutek omyłki wspólnika, za umocowanego z pokrywających się udziałów należałoby uznać pełnomocnika ustanowionego w późniejszym terminie.

2.3 Reprezentacja z części udziałów

W braku odmiennego postanowienia umowy spółki¹⁸, wspólnik może uczestniczyć w zgromadzeniu wspólników wykonując prawa z części swoich udziałów, będąc jednocześnie reprezentowanym z pozostałych udziałów przez pełnomocnika.

Samo uczestnictwo wspólnika w zgromadzeniu wspólników wraz z pełnomocnikiem nie powinno budzić wątpliwości z uwagi na spójnik „lub”, a nie „albo” w art. 234¹ § 2 pkt 2 k.s.h. Brak zatem podstaw, aby uznać, iż obecność reprezentowanego wspólnika na zgromadzeniu znosi stosunek prawny pełnomocnictwa. Idzie tu o to, aby wspólnik mógł uczestniczyć w zgromadzeniu wraz z ekspertem w danej kwestii, co umożliwia mu uzyskanie specjalistycznych informacji oraz porad.

2.4 Reprezentacja więcej niż jednego wspólnika przez jednego pełnomocnika

W przypadku zgromadzenia, na którym jeden pełnomocnik reprezentuje większą liczbę wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, należy mieć na uwadze, że pozytywna weryfikacja

¹⁶ Zarazem brak przepisu k.s.h. zabraniającego wprost reprezentacji przez więcej niż jednego pełnomocnika.

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071.

¹⁸ Zarazem brak przepisu k.s.h. zabraniającego wprost reprezentacji z części udziałów.

pełnomocnictwa udzielonego przez jednego wspólnika nie oznacza ważności innego pełnomocnictwa udzielonego temu samemu pełnomocnikowi przez innego wspólnika. Nawet jeśli tożsamość pełnomocnika została potwierdzona, możliwa jest sytuacja, w której, z uwagi na wadliwość konkretnego pełnomocnictwa, nie zostanie on uznany za pełnomocnika danego wspólnika.

Przydatność odrębnych danych dostępowych dla pełnomocnika i wspólnika ukazuje także przypadek, w którym jeden z reprezentowanych wspólników odwoła pełnomocnictwo i będzie chciał uczestniczyć w zgromadzeniu samodzielnie przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej. Szczególnie w razie reprezentacji wielopodmiotowej (gdy pełnomocnik będzie obecny na zgromadzeniu, reprezentując wspólników, którzy nie odwołali pełnomocnictw) taki podział umożliwia skuteczniejszą kontrolę procesu odwoływania pełnomocnictwa i prawidłowości uczestnictwa oraz wykonywania prawa głosu.

3. Pełnomocnictwo

Udzielenie pełnomocnictwa przez wspólnika w przypadku udziału w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej odbywa się zgodnie z zasadami ogólnymi (art. 243 k.s.h.), gdyż ustawodawca nie przewidział szczególnych regulacji.

Zgodnie z art. 243 § 2 zd. 1 k.s.h. pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie pod rygorem nieważności. Brzmienie to koresponduje z art. 99 § 2 k.c. Analiza treści poszczególnych przepisów k.c.¹⁹, prowadzi przeważającą część doktryny do wniosku, że sformułowanie „na piśmie” oznacza (zwykłą) formę pisemną²⁰, co jednak (co najmniej) na tle k.s.h. nie jest poglądem bezdyskusyjnym²¹.

W regulaminie należy wskazać co najmniej jeden sposób umożliwiający wspólnikowi elektroniczne powiadomienie o powołaniu pełnomocnika

¹⁹ Por. art. 2 k.s.h.

²⁰ Zob. R. Strugała, *Komentarz do art. 73 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2023, nb 12. Zob. także M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 551, nb 5.

²¹ Zob. R. Pabis, *Komentarz do art. 243 [w:] Kodeks spółek handlowych. Tom IIB. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 227–300*, A. Opalski (red.), Legalis 2018, nb 20. Autor ten podaje szereg argumentów, w tym z powołaniem na rozbieżne brzmienie art. 412¹ § 1 i § 2 k.s.h., że zarówno wykładnia językowa, jak i względy systemowe nakazują uznać, iż art. 243 § 2 k.s.h. posługuje się szerszym pojęciem niż „forma pisemna”.

z możliwością techniczną załączenia kopii pełnomocnictwa, aby ułatwić współnikowi uczestnictwo w zgromadzeniu współników przez pełnomocnika przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej. Oczywiście wskazany w regulaminie sposób powinien być proporcjonalny i nie przewidywać ograniczeń, które nie są niezbędne do identyfikacji współników (pełnomocników).

Pożądane jest, aby pełnomocnik „legitymował się” oryginałem pełnomocnictwa (miał oryginał pełnomocnictwa), tak aby mógł go w razie potrzeby²² okazać, zaś do udokumentowania tego faktu (skutecznie i ważne udzielonego pełnomocnictwa) wystarcza załączenie kopii pełnomocnictwa do księgi protokołów.

4. Potwierdzenie tożsamości i wymogów umowy spółki w odniesieniu do pełnomocnika

Kodeks spółek handlowych nie precyzuje, w jaki sposób powinna być weryfikowana tożsamość osób uczestniczących w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, zatem jest to materia zależna od stosownych postanowień umowy spółki lub regulaminu, o którym mowa w art. 234¹ § 3 k.s.h.

Celem potwierdzenia tożsamości pełnomocnika jest umożliwienie przewodniczącemu zgromadzenia współników weryfikacji, że dana osoba biorąca udział w zgromadzeniu jest rzeczywiście tą, za którą się podaje, co jest szczególnie istotne z uwagi na współczesne zagrożenia, takie jak kradzież tożsamości czy tworzenie fałszywych tożsamości.

Umowa spółki może przewidywać ograniczenia np. co do wieku pełnomocników (por. art. 100 k.c.). Szczególnie istotne staje się wówczas uprawnienie przewodniczącego zgromadzenia do okazania przez pełnomocnika stosownego dokumentu potwierdzającego wiek pełnomocnika, egemplifikując: dowodu osobistego (paszportu, karty pobytu), prawa jazdy²³ czy odpisu aktu urodzenia. Identyfikacja pełnomocnika może

²² Na przykład w przypadku wątpliwości wynikających z niedostatecznej jakości kopii pełnomocnictwa.

²³ W którym wskazana jest data urodzenia.

być bardziej złożona, z uwagi na brak jego fizycznej obecności²⁴. Dowód tożsamości można wyświetlić na ekranie (przy zachowaniu zgodności z bezwzględnie wiążącymi przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych), korzystając z systemu, który pozwala na weryfikację tożsamości za pomocą połączenia wideo wspieranego technologią sztucznej inteligencji²⁵. W ramach tego procesu, po zalogowaniu użytkownika na spotkanie (zgromadzenie) przy użyciu połączenia audio-wideo, użytkownik (pełnomocnik) powinien okazać swój dokument tożsamości, który następnie zostanie automatycznie zweryfikowany przez technologię biometryczną pod kątem autentyczności.

Analogicznie, tożsamość pełnomocnika może zostać potwierdzona i zweryfikowana na podstawie pisemnego pełnomocnictwa zawierającego jego dane identyfikacyjne, z wykorzystaniem kodów indywidualnie przypisanych do danej osoby. Oczywiście dopuszczalne jest też posłużenie się inną procedurą umożliwiającą przewodniczącemu zgromadzenia uzyskanie pewności co do tożsamości wskazanego pełnomocnika. W związku z tym weryfikacja tożsamości pełnomocnika może obejmować nie tylko fizyczne rozpoznanie, lecz także zastosowanie kodów, haseł lub kluczy dostępu.

Wśród ograniczeń przewidzianych w umowie spółki (art. 243 § 1 k.s.h.), szczególnie w spółkach zamkniętych, może wystąpić wymóg, aby pełnomocnik również był wspólnikiem spółki lub wspólnikiem spółki z określoną (minimalną) liczbą udziałów, co należy oczywiście zweryfikować przed dopuszczeniem do uczestnictwa w zgromadzeniu. Aby usprawnić ten proces można skorzystać z księgi udziałów w formie zapisu elektronicznego, co usprawni szybkie sprawdzenie, czy dana osoba jest wspólnikiem spółki lub wspólnikiem spółki z wystarczającą, w świetle umowy spółki, liczbą udziałów.

Tożsamość pełnomocnika powinna być potwierdzana podczas sporządzania listy wspólników głosujących przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej (zob. art. 248 § 2 k.s.h.). W przypadku gdy ten sam pełnomocnik reprezentuje kilku wspólników, wystarczy jednokrotna weryfikacja i potwierdzenie jego tożsamości. Warto również rozważyć

²⁴ W przypadku obecności stacjonarnej wystarczyłoby osobiste przekazanie któregoś z ww. dokumentów przewodniczącemu zgromadzenia, aby zweryfikował, czy osoba obecna to ta sama osoba, co na zdjęciu w dokumencie.

²⁵ Por. procedurę KYC (*Know Your Customer*). Co do pojęcia sztuczna inteligencja, zob. szerzej I. Sierocka, *Control of Remote Workers by Means of Artificial Intelligence*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2024, nr 29(2), s. 124 wraz z cyt. lit.

zastosowanie technologii rozproszonego rejestru, która mogłaby posłużyć do przechowywania kopii zapasowych dokumentów potwierdzających tożsamość przedstawiciela w dokumentacji spółki, co zapewniłoby dowód faktycznej weryfikacji jego tożsamości.

Możliwe jest wprowadzenie rozwiązań zapewniających wiarygodną weryfikację tożsamości, takich jak wypełnienie formularza potwierdzającego dane osobowe lub wykorzystanie systemu identyfikacji elektronicznej. Ostatnie z proponowanych rozwiązań zakładałoby utworzenie unikatowej oraz nieprzenoszalnej tożsamości elektronicznej, zarejestrowanej w bazie danych spółki. Pełnomocnik uzyskiwałby dostęp do zgromadzenia za pomocą loginu i hasła przypisanych do tej tożsamości.

Kwestią czasu jest powszechna dostępność technologii umożliwiających automatyczną identyfikację uczestników zgromadzenia²⁶. Technologie te mogłyby również automatycznie przekazywać spółce informacje o reprezentacji przez pełnomocników na danym zgromadzeniu w określonym czasie.

4.1. Potwierdzenie tożsamości i wymogów umowy spółki w odniesieniu do pełnomocnika w braku wizji

Artykuł 234¹ § 2 k.s.h. nakłada jedynie wymóg umożliwienia dwustronnej komunikacji w czasie rzeczywistym wszystkich osób uczestniczących w zgromadzeniu wspólników, co może oznaczać, że niektóre zgromadzenia wspólników będą odbywać się tylko z użyciem dźwięku (fonii), bez konieczności posiadania kamery przez pełnomocnika. W takiej sytuacji metody uwierzytelnienia oparte na wizualizacji stają się niewykonalne.

Najbardziej odpowiednim rozwiązaniem wydaje się przesłanie pełnomocnictwa lub jego skanu przed rozpoczęciem zgromadzenia, np. za pośrednictwem poczty elektronicznej (e-mail), komunikatora (Whatsapp, Signal itp.) lub wiadomości na telefon komórkowy (MMS). Po zweryfikowaniu autentyczności dokumentu przewodniczący zgromadzenia mógłby wysłać link do zgromadzenia oraz dane do dostępu na adres e-mail lub telefon pełnomocnika, dzięki czemu dostęp do zgromadzenia uzyskałaby wyłącznie osoba dysponująca odpowiednim pełnomocnictwem.

²⁶ A nawet instrukcji udzielonych pełnomocnikowi, co jednak nie jest tak relewantne prawnie w spółce z o.o. (por. natomiast art. 402³ § 3 pkt 4, art. 412² § 4, art. 591 pkt 5 k.s.h.).

4.2 Ograniczony czas jako wyzwanie organizacyjne

Największym wyzwaniem od strony organizacyjnej może okazać się przesłanie wielu pełnomocnictw (dotyczących różnych wspólników) na krótko przed rozpoczęciem zgromadzenia. Priorytetyzowanie wówczas innych kwestii organizacyjnych, po to, aby zgromadzenie przebiegło terminowo i płynnie, z jednoczesnym zaniechaniem rzetelnej weryfikacji pełnomocnictw z uwagi na niedostatek czasu, może skłaniać nieuczciwe osoby do działań wielopoziomowo niełojalnych w zakresie pełnomocnictwa. Jest tak ze względu na wysokie prawdopodobieństwo niedostrzeżenia przez przewodniczącego zgromadzenia nieprawidłowo sporządzonych pełnomocnictw. Aby temu zapobiec należy opracować (najzdatniej w treści regulaminu) czynności, które należy wykonać. Oznacza to, że trzeba dokładnie sprawdzić, czy: – dokument został podpisany (wystawiony) przez wspólnika; – jest odpowiednio datowany; – osoba wymieniona w pełnomocnictwie jest tą samą, której tożsamość została już zweryfikowana; – czy nie istnieje inne pełnomocnictwo udzielone w późniejszym terminie przez tego samego wspólnika w odniesieniu do tych samych udziałów, na rzecz innej osoby, której tożsamość również należałoby zweryfikować.

5. Odwołanie pełnomocnictwa przed zgromadzeniem

Obowiązkiem przewodniczącego zgromadzenia jest również weryfikacja czy pełnomocnictwo nie zostało odwołane, co w praktyce ma znaczenie przede wszystkim przy osobach działających w oparciu o jedno pełnomocnictwo w wielu spółkach, np. pełnomocników jednostki samorządu terytorialnego. Problem wystąpi, gdy pełnomocnik będzie chciał uczestniczyć w zgromadzeniu w oparciu o dotychczasowe pełnomocnictwo, zatajając jego odwołanie, albo nawet nie będzie miał świadomości, że jego pełnomocnictwo zostało odwołane.

Odwołanie pełnomocnictwa może nastąpić w dowolnej formie, gdyż nie ma przepisu przewidującego konkretną formę, a pogląd taki urzeczywistnia swobodę odwoływania pełnomocnictw (por. zwłaszcza art. 101

§ 1 i 102 k.c., w odniesieniu do prokury art 109⁷ § 1 k.c.)²⁷. Innymi słowy, pełnomocnictwo może być odwołane przez współnika za pośrednictwem korespondencji pocztowej, elektronicznej lub innego środka porozumiewania się na odległość.

Z związku z powyższym regulamin może przewidywać konieczność dokonania przez przewodniczącego zgromadzenia czynności potwierdzających, że pełnomocnictwo nie zostało odwołane. Aby usprawnić przeprowadzenie zgromadzenia, zasadne byłoby wprowadzenie procedury pozwalającej współnikowi jednoznacznie odwołać udzielone pełnomocnictwo na potrzeby udziału w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, bez konieczności jego fizycznej obecności. Przykładowo, przed terminem zgromadzenia do współnika można by przesłać formularz pozwalający na zgłoszenie odwołania pełnomocnictwa oraz ewentualnie zadeklarowanie zamiaru osobistego uczestnictwa, przy czym taka deklaracja nie stanowiłaby zobowiązania do rzeczywistej obecności, która jest prawem, a nie obowiązkiem współnika.

Wnioski i propozycje *de lege ferenda*

W odniesieniu do udziału w zgromadzeniu współników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej przez pełnomocnika wskazać należy, że na mocy art. 243 § 1 k.s.h., jeżeli ustawa lub umowa spółki nie zawierają ograniczeń, współnicy mogą uczestniczyć w zgromadzeniu współników oraz wykonywać prawo głosu przez pełnomocników. Tym samym należy zweryfikować czy k.s.h. lub umowa spółki nie zawiera ograniczeń w tym względzie. Kodeks spółek handlowych nie przewiduje regulacji prawnych, które wprowadzałyby ograniczenia w zakresie udziału w zgromadzeniu współników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej przez pełnomocnika.

Nie ma zatem podstaw do wywodzenia zakazu takiej formy uczestnictwa, albowiem skutkowałoby to naruszeniem równości praw współników, w szczególności w odniesieniu do współników biorących udział w zgromadzeniu stacjonarnym przez pełnomocnika. Perspektywa ta pozostaje spójna z funkcją przedstawicielstwa, polegającą na umożliwieniu udziału

²⁷ Nie jest to pogląd jednolity, zob. szerzej A. Nowacki, *Komentarz do art. 243 [w:] A. Nowacki, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Tom II. Komentarz. Art. 227–300 KSH*, Warszawa 2021, nb 25.

w obrocie prawnym osobom napotykałym przeszkody, w tym także natury fizycznej.

1. Forma pełnomocnictwa

Aby wyeliminować wątpliwości co do wykładni zwrotu „na piśmie” [zasygnalizowane powyżej w pkt 3 („Pełnomocnictwo”), zwłaszcza że ustawodawca w k.s.h., w odniesieniu do pełnomocnictwa do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu spółki akcyjnej publicznej i niepublicznej rozróżnia pełnomocnictwo w formie pisemnej pod rygorem nieważności (art. 412¹ § 1 k.s.h.) oraz pełnomocnictwo „na piśmie” (art. 412¹ § 2 k.s.h.)²⁸, co można również interpretować jako nieprawidłowe pomijanie przepisów k.c. o formie czynności prawnych], należałoby zmienić treść art. 243 § 2 k.s.h. poprzez nowelizację *expressis verbis* przewidującą inne rozwiązanie, tj. dopuszczenie dokumentowej formy udzielenia pełnomocnictwa. Relatywna „łatwość” jego udzielenia, a więc teoretycznie ryzyko mniejszego rozmyśłu przed podjęciem takiej decyzji i wyrażeniem woli, nie wpływa w żaden sposób na możliwość każdorazowego odwołania takiego pełnomocnictwa w dowolnej formie. Rozwiązanie to eliminowałoby również wątpliwości dotyczące skuteczności udzielenia pełnomocnictwa bez własnoręcznego podpisu²⁹, szczególnie w sytuacji, gdy spółka udostępnia wspólnikowi standaryzowany formularz w formie elektronicznej. Wspólnik, korzystając z tego narzędzia, mógłby udzielić pełnomocnictwa wybranej osobie, wskazując jej dane identyfikacyjne, przy czym cały proces byłby zautomatyzowany i prowadzony w pełni w postaci cyfrowej.

2. Błędna identyfikacja pełnomocnika

Nowoczesne technologie informatyczne, choć znacząco usprawniają proces weryfikacji, jednocześnie generują ryzyko związane z potencjalnym fałszowaniem dokumentów, a nawet wizji (obrazu) w czasie

²⁸ Por. także art. 11 ust. 2 Dyrektywy 2007/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy spółek notowanych na rynku regulowanym (Dz.Urz. UE.L 2007 Nr 184, s. 17), nie ograniczając się do polskiej wersji językowej.

²⁹ W świetle art. 77² i art. 77³ k.c. należałoby uznać za pełnomocnictwo nawet dokument niepodpisany, jeśli oświadczenie woli zostało złożone w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej to oświadczenie (tu: wspólnika) i nie ma wątpliwości co do jego autentyczności.

rzeczywistym³⁰. W związku z tym ustawodawca powinien wyraźnie przewidywać, że korzystanie z podrobionych dokumentów lub narzędzi zniekształcających dźwięk lub obraz w celu wprowadzenia w błąd co do tożsamości lub uprawnień pełnomocnika może stanowić podstawę do zaskarżenia uchwał powziętych podczas zgromadzenia.

3. Wprowadzenie systemu blokady dostępu po odwołaniu pełnomocnictwa

Podczas zgromadzenia przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, gdzie pełnomocnictwo może być odwołane w dowolnym momencie³¹, konieczne jest wprowadzenie mechanizmu natychmiastowego wykluczenia (odłączenia) pełnomocnika z platformy zgromadzenia w przypadku odwołania pełnomocnictwa, aby zapobiec udziałowi osób nieuprawnionych.

4. Zgromadzenie w pełni zdalne

W świetle poczynionych rozważań, podzielić należy zapatrywanie, że wskazane byłoby wprowadzenie przez ustawodawcę *expressis verbis* możliwości dopuszczenia na mocy umowy spółki przeprowadzania zgromadzeń w pełni zdalnych tj. takich w których uczestniczyć można wyłącznie za pomocą środków komunikacji elektronicznej, również gdy zgromadzenia te są formalnie zwoływane, albowiem istniejący *de lege lata* obowiązek zapewnienia wspólnikowi możliwości fizycznego uczestnictwa jest iluzorycznym zabezpieczeniem interesu wspólników, skoro w miejscu oznaczonym w zawiadomieniu jako miejsce zgromadzenia nie musi się stawić ktokolwiek – w rezultacie czego, jeśli wspólnicy (pełnomocnicy) uczestniczą w zgromadzeniu przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, zgromadzenie to nadal będzie, z perspektywy praktycznej, w pełni zdalne³².

³⁰ Chodzi o technologię generatywnych manipulacji wideo w czasie rzeczywistym (generatywną technologię przekształceń w czasie rzeczywistym).

³¹ Jak już stwierdzono, jest to dopuszczalne, zwłaszcza że w piśmiennictwie wskazano, że nie należy wykluczać możliwości obserwacji obrad przez wspólnika, który jest reprezentowany na obradach zgromadzenia wspólników przez pełnomocnika, zob. M. Żaba, *Uczestnictwo i głosowanie...*, s. 16. Wspólnik nie musi ograniczać się do śledzenia obrad i przekazywania instrukcji pełnomocnikowi, ale w razie potrzeby np. niepodążania pełnomocnika za instrukcjami, odwołać pełnomocnictwo.

³² Por. M. Mazgaj, *Wirtualne zgromadzenia w spółkach kapitałowych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura” 2022, nr 14(1), s. 147.

Zgromadzenie zdalne oznacza również oszczędność czasu, z uwagi na ograniczenie konieczności zorganizowania przestrzeni fizycznej i podróży wspólników lub ich pełnomocników, co wiąże się z redukcją kosztów. Dotyczy to szczególnie „dużych” spółek z o.o. ze znaczną liczbą wspólników, również zamieszkanych daleko od siedziby spółki, w tym poza RP. Zgromadzenie w pełni zdalne wpływałoby pozytywnie na aktywizm wspólników³³, a w konsekwencji zwiększałoby kontrolę zgromadzenia nad funkcjonowaniem spółki³⁴. Byłoby to zatem rozwiązanie dalej idące niż tylko reprezentacja wspólnika przez pełnomocnika przy udziale środków komunikacji elektronicznej, które oczywiście upraszcza procedurę i obniża koszty związane z udziałem w zgromadzeniu przez pełnomocnika.

³³ Por. ogólne wskazanie na możliwość argumentację dotyczącą możliwości przyciągnięcia większej liczby osób przez zgromadzenia (zebrania, spotkania) zorganizowane cyfrowo (Miranda Boto, Brameshuber 2024, 211, 213).

³⁴ Nie wspominając już o innych rozwiązaniach ułatwiających procedurę, takich jak automatyczne generowanie listy obecności za pomocą narzędzi informatycznych.

Bibliografia:

- Jaspers T., Mądrzycki B., Pisarczyk Ł., *Collective Bargaining in Technology-Based Employment*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2024, nr 29(2), 39-52.
- Kidyba A., *Komentarz do art. 234¹ [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych.*, M. Dumkiewicz, A. Kidyba, LEX/el. 2024.
- Leśniak M., *Udział w zgromadzeniu spółki kapitałowej za pomocą środków komunikacji elektronicznej po zmianach Kodeksu spółek handlowych dokonanych w ramach tzw. tarczy antykryzysowej*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2020, nr 2, 20-24.
- Leśniak M., *Udział w zgromadzeniu wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i walnym zgromadzeniu spółki akcyjnej za pomocą środków komunikacji elektronicznej – wybrane aspekty regulacji po nowelizacji z 31.03.2020 r. [w:] Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie, t. 1*, M. Dumkiewicz, J. Szczotka, K. Kopaczyńska-Pieczniak (red.), Warszawa 2020, 753-766.
- Mazgaj M., *Wirtualne zgromadzenia w spółkach kapitałowych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura” 2022, nr 14(1), 140-149.
- Miranda Boto J.M., Brameshumer E., *The Digitalisation of Tools for Workers' Representation in Europe and Spain: A First Approach*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2024, nr 29(2), 209-222.
- Nowacki A., *Komentarz do art. 243 [w:] A. Nowacki, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Tom II. Komentarz. Art. 227–300 KSH*, Warszawa 2021.
- Olszak K., *Interes spółki akcyjnej i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w prawie polskim oraz hiszpańskim*, Warszawa 2022.
- Olszewski R., Małolepszy A., *Exercise of the Right to Defence in Criminal Proceedings during the COVID-19 Pandemic with Particular Reference to the Relation Between the Accused and the Defence Counsel*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2022, nr 27(2), 223-236.
- Pabis R., *Komentarz do art. 243 [w:] Kodeks spółek handlowych. Tom IIB. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz. Art. 227–300*, A. Opalski (red.), Legalis 2018.
- Rodzynkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Sierocka I., *Control of Remote Workers by Means of Artificial Intelligence*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2024, nr 29(2), 119-129.
- Strugała R., *Komentarz do art. 73 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2023.
- Szczurowski T., *Nowelizacja kodeksu spółek handlowych w dobie COVID-19*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, t. LXXIII (11), 46-52.

- Szumański A., *Nowa regulacja udziału w zgromadzeniu spółki kapitałowej przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020, nr 5, 4-14.
- Szymański K.M., *Nowy model udziału w zgromadzeniach właścicielskich spółek kapitałowych przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 10, 496-506.
- Żaba M., *Uczestnictwo i głosowanie na zgromadzeniu wspólników przy wykorzystaniu środków komunikacji na odległość*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, t. LXXII(3), 13-20.

